

PM 2010-03-05

Dnr 2010:274

Hepatit C och överföring via stick/skärsador

Uppdragsgivaren vill veta vad Arbetsmiljöverket, Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har gjort för att förebygga att människor i vården smittas med hepatit C?

Vad har Göran Hägglund sagt i denna fråga?

EU har engagerat sig i frågan och har kommit ett ställningstagande i parlamentet. Vad innebär det för medlemsländerna?

Inledning

I denna promemoria beskrivs den information som utredningstjänsten har tagit del av när det gäller hepatit C och överföring via stick- och skärsador i vården. Informationen är huvudsakligen hämtad via kontakter med representanter från Arbetsmiljöverket, Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Därutöver har utredningstjänsten även varit i kontakt med representanter från Smittskyddsinstitutet och Arbetsmarknadsdepartementet. Viss information är även hämtad från olika rapporter på området, webbsidor samt Regeringskansliets faktapromemoria om nytt direktiv om stick- och skärsador i vården.

Myndigheters och organisationers arbete

Nedan följer en beskrivning av det arbete som bedrivs inom respektive organisation och myndighet på detta område baserad på den information som utredningstjänsten tagit del av.

Socialstyrelsen

Utredningstjänsten har kontaktat Socialstyrelsen för information om myndighetens arbete när det gäller att förebygga stick- och skärsador i vården. Enligt uppgift från Inger Riesenfeld-Örn, utredare Socialstyrelsen, räknas infektioner som drabbar personal i vårdarbete till vårdrelaterade infektioner och vårdhygieniska åtgärder innefattar skydd för såväl patienter som personal.

Socialstyrelsen har enligt Inger Riesenfeld-Örn publicerat olika dokument på området. Kunskapsunderlaget [Att förebygga vårdrelaterade infektioner](#), från år 2006 handlar om att förebygga infektioner hos patienter och personal i hälso- och sjukvården och tandvården. Boken har utarbetats av experter på området och bygger på kunskap och forskning. Ett kapitel rör blodburen smitta och personalinfektioner i vården där blodburen smitta ingår. En del i

detta handlar specifikt om hepatit C och beskriver bland annat exempel på studier där man bedömt hur stor risken är att smittas av HCV vid kanylstick eller liknande.

Det finns också föreskrifter om *Basal hygien i hälso- och sjukvården mm.* ([SOSFS 2007:19](#)) som bland annat reglerar användning av skyddshandskar för hälso- och sjukvårdspersonal. På Socialstyrelsens webbplats, www.socialstyrelsen.se/smittydd, finns smittskyddssidorna som exempelvis innehåller information om olika sjukdomar.

I dokumentet [Rekommendationer för profylax mot hepatit B](#) från år 2005 finns rekommendationer för att förebygga hepatit B. Enligt Inger Riesenfeld-Örn har Socialstyrelsen inget motsvarande dokument som specifikt berör förebyggande insatser mot hepatit C-smitta. Då det inte finns något vaccin mot hepatit C förebyggs smitta, enligt Inger Riesenfeld-Örn, genom de skyddsåtgärder som gäller mot blodburen smitta generellt.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)

Utredningstjänsten har varit i kontakt med SKL för information om organisationens arbete när det gäller att förebygga stick- och skärskador i vården. Enligt uppgift från Ned Carter, avdelningen för arbetsgivarpolitik på SKL, har SKL genom den Europeiska arbetsorganisationen European Hospital and Helathcare Employers' Association (HOSPEEM) medverkat i arbetet med den EU-övergripande överenskommelsen mellan arbetsgivare och fackförbund¹ som syftar till att förebygga stick och skärskador i vården.

På SKL:s webbplats finns även information och beskrivning av organisationens patientsäkerhetsarbete, www.skl.se/web/Patientsakerhet.aspx. Även om arbetet främst fokuserar på patientsäkerhet menar Ned Carter att detta även innefattar personalens säkerhet. SKL har enligt Ned Carter inte genomfört något särskilt arbete när det gäller hepatit C men hans uppfattning är att landsting och kommuner bedriver olika aktiviteter för att förbättra säkerhet för patienter och personal på detta område, även om han inte har någon detaljerad information kring detta.

I rapporten [Ren vård är säkrare vård II- erfarenheter från andra omgången av genombrottsprojektet VRISS](#) från år 2007 beskrivs arbete med vårdrelaterade infektioner. År 2004 inbjöd dåvarande Landstingsförbundet och Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (LÖF) till det första VRISS-projektet med syfte att halvera de vårdrelaterade infektionerna. Totalt deltog 21 team från hela Sverige. År 2005 startade den andra omgången av projektet där även Socialstyrelsen var medarrangör. Även då deltog 21 team och även kommunerna var representerade. Rapporten syftar till att ge exempel på hur man kan arbeta med att förhindra vårdrelaterade infektioner.

Arbetsmiljöverket

Utredningstjänsten har varit i kontakt med Arbetsmiljöverket för information om deras arbete när det gäller insatser kring stick- och skärskador i vår-

---

¹ Se vidare på s. 4

den och hepatit C. Enligt uppgift från Gudrun Skoglund finns föreskrifterna ([AFS 2005:1](#)) om mikrobiologiska arbetsmiljörisker – smitta, toxinpåverkan, överkänslighet för att skydda personal från att bli smittade med blodburna infektioner. Arbetsgivare ska göra en riskbedömning, med hjälp av expertis om så behövs. Detaljerade tvingande föreskrifter om hur man ska göra för att undvika smitta finns framför allt i bilaga 3 A om god vårdhygienisk arbetsmiljöpraxis och när det gäller laboratorier, bilaga 3 B om god mikrobiologisk praxis.²

Exempel från bilaga 3 A som måste tillämpas är:

- använda handskar vid risk för kontakt med kroppsvätskor
- desinfektera, och vid behov tvätta, händerna efter orent arbete och efter att ha använt handskar
- använda de tekniska hjälpmedel som behövs för att undvika smitta
- hantera kanyler och andra vassa föremål, som varit i kontakt med kroppsvätskor på ett säkert sätt och lägga dem genast i behållare avsedda för smittförande/stickande/skärande avfall, utan att sätta tillbaka skyddshylsan på kanylen och
- ha rutiner för åtgärder vid oönskade händelser.³

Enligt Gudrun Skoglund är det arbetsgivarens ansvar att detta fungerar. Arbetsgivaren ska även se till att arbetsledare och alla som kan exponeras för smitta har lämplig utbildning och kunskap om vilka smittor som kan förekomma i arbetet. De ska också få information om hur man undviker riskerna. Personal som råkar ut för en oönskad händelse ska snarast rapportera det till arbetsledningen. Arbetsgivaren ska se till att det finns system för löpande dokumentation av händelsen, att det finns rutiner för att begränsa följderna av händelsen (de ska vara skriftliga), att händelsen utreds tillsammans med arbetstagarna och att det vidtas åtgärder för att undvika att den upprepas. Åtgärder vid oönskade händelser ska också övas.⁴

Inspektionsverksamhet

Enligt Gudrun Skoglund har några av Arbetsmiljöverkets inspektionsdistrikt genomfört tillsynsinsatser riktade till bland annat hantering av stickande/skärande föremål. De har då ställt krav på säker hantering av kanyler framför allt inom tandvården. Enligt Gudrun Skoglund har det i några fall satts höga vitesbelopp om man inte löser problemet.

När det gäller anmälan av allvarliga händelser eller tillbud enligt 2 § arbetsmiljöförordningen⁵ har Arbetsmiljöverket enligt Gudrun Skoglund sagt att exempelvis stick- och skärskador där känt eller starkt misstänkt smittat blod varit inblandat ska räknas som sådan allvarlig händelse. Avsikten med att få in en anmälan är att hitta de arbetssituationer där Arbetsmiljöverket behöver göra en noggrannare utredning.

---

² Uppgift från Gudrun Skoglund via e-post

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Se www.av.se/lagochratt/aml/Arbetsmiljoforordningen.aspx

Annat arbete på området

Enligt Gudrun Skoglund har det inte varit möjligt att på senare tid arbeta intensivt med dessa frågor och man har heller inte haft någon informationskampanj sedan slutet av nittiotalet. Man har planerat att ha en separat sida om blodburen smitta där stick- och skärskador naturligt skulle ingå, men på grund av resursbrist har det enligt Gudrun Skoglund hittills inte varit möjligt att genomföra.

Exempel på material på Arbetsmiljöverkets webbplats

Arbetsmiljöverkets föreskrifter ([AFS 2005:1](#)) om [mikrobiologiska arbetsmiljörisker – smitta, toxinpåverka, överkänslighet](#)

Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter ([AFS 1986:23](#)) om [skydd mot blodsmitta](#)

[Information om rapportering av oönskade händelser](#)

[ADI 467](#), Stick dig inte

[ADI 408](#), Vad gör du om du kommer i kontakt med blod som kan vara smittsamt? (affisch)

[ADI 471](#), Stick är ingen bi-sak (affisch)

[ADI 346](#), Du kan inte alltid avgöra om det finns risk för blodsmitta (broschyr)

Smittskyddsinstitutet

I sina efterforskningar på området har utredningstjänsten även kontaktat Smittskyddsinstitutet för information om deras arbete när det gäller stick- och skärskador i vården. Enligt uppgift från Heléne Norder har Smittskyddsinstitutet sedan år 2008 så kallade temaar där de presenterar sitt arbete i ett bredare perspektiv än normalt. Enligt Heléne Norder var vårdrelaterade smittor temat under år 2009 men har förlänts till den 1 juli 2010.

Heléne Norder är projektledare och leder arbetet avseende stickskador i vården samt smittor som kan spridas via blod/blodkontakt inom kriminalvården. Målet är att sprida information om att vid en stickskada eller kontakt med blod som kan utgöra en smittrisk, bör den skadade låta ta ett blodprov på sig själv och helst även på den förmodade smittkällan. Om den drabbade har smittats kan man undersöka virus från den smittade och från smittkällan. Om den drabbade var negativ vid smittotillfället och har virus med identisk genetisk uppsättning som smittkällan kan man, enligt Heléne Norden, säkerställa att smittan skedde vid olyckstillfället. Detta underlättar för den drabbade att säkerställa att det är en arbetsskada och därigenom få arbetsskade-försäkring.⁶

---

⁶ Uppgift från Heléne Norder via e-post

För att nå ut med budskapet har Smittskyddsinstitutet kontaktat sjukhushygieniker och även Riksföreningen Hepatit C Vårdnet. Förhoppningen är enligt Heléne Norden att kunna bistå de drabbade att verifiera smittotillfället på ett vetenskapligt sätt.

Temaårsarbetet avseende vårdrelaterade smittor kommer att redovisas i en årsrapport i juni/juli 2010.

Socialdepartementet

Utredningstjänsten har i sina efterforskningar inte kunnat finna några uttalanden av Göran Hägglund i denna fråga.

EU-direktiv om stick- och skärskador i vården

Den 26 oktober 2009 antog kommissionen ett förslag om nytt direktiv som är avsett att genomföra ett avtal om skydd för arbetstagare mot stick- och skärskador inom hälso- och sjukvårdsområdet. Avtalet är slutet mellan arbetsmarkandens parter på EU-nivå (HOSPEEM, European Hospital and Helathcare Employers' Association och EPSU, European Federation of Public Service Unions). Rådet påbörjade sin behandling av förslaget i december. Avtalet anger minimiregler för skyddet av arbetstagare mot risker för stick- och skärskador och innehåller regler som specificerar i vilka situationer riskbedömningar ska göras och vad dessa bör fokusera på, vilka åtgärder som bör övervägas för att motverka risker samt regler om utbildning och information. I regeringens faktapromemoria skriver man att det sannolikt torde krävas vissa ändringar i svensk rätt för att genomföra direktivet.⁷

Enligt uppgift från Anna Varg på arbetsmarknadsdepartementet ska rådet fatta beslut om förslaget den 8 mars i år. Vidare uppger Anna Varg att direktivet till stora delar innehåller preciseringar av regler som redan idag finns i Sverige. Denna bild delas även av Gudrun Skoglund på Arbetsmiljöverket. De menar dock att det kommer att krävas en analys av om det kommer att behöva genomföras kompletteringar, preciseringar eller justeringar av de svenska regler som finns idag.⁸

Källor

[Faktapromemoria 2009/10:FPM42 Nytt direktiv om stick- och skärskador i vården](#)

[Att förebygga vårdrelaterade infektioner, Socialstyrelsen](#) (2006)

[Ren vård är säkrare vård II- erfarenheter från andra omgången av genom-brottsprojektet VRISS](#), Sveriges Kommuner och Landsting (2007)

Basal hygien i hälso- och sjukvården mm. ([SOSFS 2007:19](#))

---

⁷ Regeringskansliets Faktapromemoria 2009/10:FPM42

⁸ Gudrun Skoglund, arbetsmiljöverket uppgift via e-post, Anna Varg muntlig uppgift via telefon.

[Rekommendationer för profylax mot hepatit B](#), Socialstyrelsen (2005)

Arbetsmiljöverkets föreskrifter ([AFS 2005:1](#)) om [mikrobiologiska arbetsmiljörisker – smitta, toxinpåverka, överkänslighet](#)

www.socialstyrelsen.se/smittydd,

www.skl.se/web/Patientsakerhet.aspx

Referenser

Heléne Norder, PhD Ass Prof. Section for hepatitis and enteroviruses
Department of Virology, Smittskyddsinstitutet, Tel. 08-457 26 38, helene.norder@smi.se

Inger Riesenfeld-Örn, utredare Kunskap/Smittskydd Socialstyrelsen,
Tel. 075-247 33 80, inger.riesenfeld-orn@socialstyrelsen.se

Ned Carter, Avdelningen för arbetsgivarpolitik Sveriges Kommuner och
Landsting, Tel. 08-452 7623, ned.carter@skl.se

Gudrun Skoglund, Arbetsmiljöverket, Tel. 08-730 9540, gudrun.skoglund@av.se

Anna Varg, Arbetsmarknadsdepartementet, Tel. 08-405 16 01